

PRAWO SPADKOWE

Prawo spadkowe to dział prawa cywilnego określający zasady przejścia praw i obowiązków majątkowych po śmierci osoby będącej ich podmiotem. Określa ono zasady nabywania i obowiązków wynikających z dziedziczenia, w tym przedmiot dziedziczenia, osoby uprawnione do dziedziczenia, czy osoby uprawnione do nabywania praw związanych ze spadkiem w inny sposób niż w drodze dziedziczenia, a także zasady odpowiedzialności za długi spadkowe.

INSTYTUCJE PRAWA SPADKOWEGO:

DZIEDZICZENIE

Prawo spadkowe określa przede wszystkim zakres uprawnień podlegających dziedziczeniu. Określa jakie prawa i obowiązki wchodzi w skład spadku, a jakie prawa i obowiązki nie podlegają dziedziczeniu.

Prawo spadkowe określa także zasady nabywania praw spadkowych. Do dziedziczenia może dojść na dwa sposoby: w drodze dziedziczenia ustawowego oraz w drodze dziedziczenia testamentowego.

Dziedziczenie ustawowe- jest formą dziedziczenia, która ma miejsce, jeśli spadkodawca nie pozostawił testamentu. W Polsce do takiego ustalenia kręgu spadkobierców dochodzi w około 90% wszystkich spraw. Dziedziczenie ustawowe może również mieć miejsce, jeśli testament okaże się nieważny lub wszyscy powołani do dziedziczenia odrzucą spadek bądź nie będą mogli dziedziczyć. Większość przypadków, w których testament nie zostaje sporządzony, jest wywołana brakiem przywiązania do kwestii przyszłych losów majątku. Jeśli spadkodawca zgadza się z kolejnością dziedziczenia, którą przewiduje ustawa, to może w pełni świadomie odstąpić od sporządzania testamentu niejako akceptując porządek ustalony prawem.

Dziedziczenie testamentowe- pierwszeństwo nad postanowieniami ustawy ma testament. Jest to dokument, który zawiera ostatnią wolę spadkodawcy co do podziału majątku. Tylko w ten sposób można dokonać modyfikacji ustawowej kolejności dziedziczenia. Testamenty dzielą się na testamenty zwykłe i szczególne. Do testamentów zwykłych zaliczamy testament spisany przez spadkodawcę odręcznie, podpisany przez niego i opatrzony datą sporządzenia. Należy przy tym pamiętać, iż testament nie może zostać np. napisany na komputerze i następnie tylko podpisany przez spadkodawcę. Nie ma przy tym znaczenia materiał na jakim został testament spisany – najważniejszym jest spisanie go własnoręcznie przez spadkodawcę, podpisanie i wskazanie daty, w której został sporządzony.

WAŻNE! Testament musi zostać sporządzony jednostronnie, wyłącznie przez jedną osobę. Małżeństwo nie może sporządzić testamentu wspólnie – taki testament jest nieważny. Każdy z małżonków musi sporządzić testament osobno.

Odręcznie spisany testament może zostać zdeponowany u notariusza, który po uzyskaniu zgody spadkodawcy wpisuje go do Notarialnego Rejestru Testamentów. **Notarialny Rejestr Testamentów** działa od 5 października 2011 r. **Dostęp do tego Rejestru mają wyłącznie notariusze:** tylko oni mogą rejestrować testamenty i tylko za ich pośrednictwem po przedstawieniu aktu zgonu testatora można uzyskać informację na temat zarejestrowanych w NORT testamentów lub stwierdzenie, że żaden testament nie został zarejestrowany przez danego spadkodawcę. Wpis do NORT nie jest obowiązkowy – testament rejestrowany jest wyłącznie na wniosek testatora, który może być złożony bezpośrednio w testamencie notarialnym, w protokole przyjęcia testamentu własnoręcznego na przechowanie lub w oddzielnym protokole, jeśli przedmiotem rejestracji jest testament notarialny dotychczas niezarejestrowany. Jeśli testator zmieni swoją wolę, może zażądać usunięcia starego testamentu z rejestru oraz sporządzić i zarejestrować nowy. **Zarejestrowanie testamentu w NORT jest dobrowolne. Notarialny Rejestr Testamentów nie zawiera informacji o treści testamentu ani danych osobowych spadkobierców. Potwierdza on jedynie fakt, że określona osoba sporządziła testament i złożyła dyspozycję jego rejestracji, oraz wskazuje, w której kancelarii notarialnej można otrzymać wypis tego dokumentu.**

ZACHOWEK

Zachowek to zabezpieczenie majątkowe, które ma na celu ochronę interesów najbliższych dla osoby zmarłej, jeżeli ta nie ujęła ich w testamencie. Według przepisów Kodeksu Cywilnego prawo do zachowku przysługuje zstępnym tzn. dzieciom, wnukom, małżonkowi (o ile przed śmiercią spadkodawcy nie została orzeczona separacja lub nie trwało postępowanie w tej sprawie) oraz rodzicom spadkodawcy. Ustawa przewiduje cztery przypadki, w których zstępni nie będą mieli prawa do zachowku. Dzieje się to w sytuacji gdy najbliższe osoby:

- odrzuciły spadek,
- zrzekły się dziedziczenia,
- zrzekły się prawa do zachowku
- zostały wydziedziczone,
- zostały uznane za niegodne dziedziczenia.

Roszczenie uprawnionego do zachowku przedawnia się po 5 latach od momentu ogłoszenia testamentu. W przypadku, kiedy zmarły nie pozostawił po sobie takiego dokumentu, okres przedawnienia liczy się od chwili otwarcia spadku. Odpowiedzialność za wypłacenie zachowku osobom uprawnionym spoczywa na spadkobiercach. Jeżeli uprawniony mimo wszystko nie może uzyskać od spadkobierców kwoty zachowku, wtedy zgodnie z art. 1000 § 1 K.c. **odpowiedzialność za wypłatę zachowku spada na ewentualnych obdarowanych.**

DZIAŁ SPADKU

Z chwilą otwarcia spadku wszyscy spadkobiercy stają się współwłaścicielami majątku spadkowego w częściach odpowiadających udziałom spadkowym. Z tego powodu zachodzi konieczność rozdysponowania majątku pomiędzy poszczególnych spadkobierców, mówiąc inaczej dział spadku.

Chociaż przeprowadzenie działu spadku nie jest obowiązkowe, to jest to zazwyczaj celowe ze względów ekonomicznych oraz prawnych (na przykład dla uniknięcia problemów z zarządzaniem nieruchomością wspólną dla wielu osób).

Prawo spadkowe przyznaje możliwość dokonania działu spadku na dwa sposoby:

1. Umowny dział spadku
2. Sądowy dział spadku

Umowny dział spadku- jest to dział spadku dokonywany w drodze umowy zawartej pomiędzy wszystkimi spadkobiercami. Warunkiem zawarcia takiej umowy jest to, żeby wszyscy spadkobiercy byli stronami umowy o dział spadku. Jeśli spadkobierców jest przykładowo czterech i tylko trzech z nich chce zawrzeć umowę, to niemożliwe będzie dokonanie umownego działu spadku. Umowa o dział spadku może być zawarta w zwykłej formie pisemnej. Jeśli jednak w skład spadku wchodzi nieruchomość, to umowa o dział spadku musi być zawarta w formie aktu notarialnego. Jeśli zaś do spadku należy przedsiębiorstwo, to umowa o dział spadku powinna być zawarta co najmniej w formie pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi, przy czym gdy w skład przedsiębiorstwa wchodzi nieruchomość, to umowa musi być zawarta w formie aktu notarialnego.

Umowny dział spadku może obejmować cały spadek albo zostać ograniczony do określonej części spadku. Częściowy dział spadku ma uzasadnienie np. wówczas gdy spadkobiercy doszli do porozumienia co do zasad podziału określonych przedmiotów wchodzących w skład spadku, natomiast co do innych jeszcze nie i nie chcą w tym zakresie kierować sprawą do sądu.

Sądowy dział spadku- jeśli spadkobiercy nie potrafią dojść do porozumienia w zakresie sposobu dokonania działu spadku, to dział spadku może nastąpić w postępowaniu sądowym. Aby zainicjować takie postępowanie nie jest konieczna zgoda wszystkich spadkobierców- wystarczy, że co najmniej jeden ze spadkobierców złoży wniosek do sądu o dział spadku i wówczas wszyscy pozostali spadkobiercy staną się uczestnikami postępowania sądowego.

Sądowy dział spadku musi obejmować cały spadek, a więc wszystkie przedmioty wchodzące w skład spadku. Celem postępowania o dział spadku jest bowiem kompleksowe podzielenie spadku między spadkobierców, aby docelowo każdy z nich otrzymał określony majątek ze spadku i nie musiał w przyszłości prosić o zgodę innych spadkobierców, jeśli będzie chciał np. sprzedać określony przedmiot.

W przypadku gdy w skład spadku wchodzi przedsiębiorstwo, dział spadku obejmuje to przedsiębiorstwo z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia kontynuacji prowadzonej przy jego wykorzystaniu działalności gospodarczej. Oznacza to, że dzieląc spadek, do którego należy przedsiębiorstwo, sąd musi dążyć do tego, aby przedsiębiorstwo to po dokonaniu działu spadku nadal funkcjonowało. Nie można zatem w sądowym dziale spadku

wymagać, aby działalność przedsiębiorstwa została zakończona, a majątek tego przedsiębiorstwa został podzielony. Jeśli jednak spadkobiercy i małżonek spadkodawcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie, nie osiągnęli porozumienia co do kontynuacji tej działalności, to w ramach sądowego działu spadku można zlikwidować i podzielić to przedsiębiorstwo.

Z momentem dokonania działu spadku – umownego albo sądowego- ustaje wspólność majątku spadkowego. Spadkobiercy stają się wyłącznymi właścicielami poszczególnych podmiotów, które przypadły im w ramach dokonanego działu spadku.

Do chwili działu spadku spadkobiercy odpowiadają za pozostawione zobowiązania solidarnie, co w praktyce oznacza, że wierzyciele mogą zgłosić się z żądaniem zapłaty względem wszystkich spadkobierców tylko jednego z nich lub wybranej części. Co więcej, wierzyciel może domagać się spłaty tylko części długu - to zaś do kogo skieruje takie żądanie, zależy tylko od jego decyzji. Zupełnie inaczej przedstawia się kwestia odpowiedzialności za długi spadkowe po dokonanym już działu spadku. Od tego momentu każdy ze spadkobierców odpowiada indywidualnie do wysokości własnego udziału w masie spadkowej. Innymi słowy wierzyciel może żądać spłaty długu tylko w takiej wysokości, w jakiej uczestniczy on w majątku spadkowym.